

OILA VA MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASASI HAMKORLIGIDA AXLOQIY TARBIYANI SAMARALI TASHKIL ETISH YO'LLARI

Xasanova Marg'uba Safar qizi

Xalqaro Nordik Universiteti Psixologiya va Maktabgachaga

ta'lim kafedrası katta o'qituvchisi

ORCID ID: 0009-0007-3407-1439

Boboqulova Nargiza

Xalqaro Nordik Universiteti Maktabgacha ta'lim yo'nalish 3-bosqich talabasi

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 21.09.2025

Revised: 22.09.2025

Accepted: 23.09.2025

KALIT SO'ZLAR:

*maktabgacha ta'lim,
oila, axloqiy tarbiya,
hamkorlik, pedagogik
madaniyat, milliy
qadriyatlar, ma'naviy-
axloqiy rivojlanish,
tarbiyaviy jarayon.*

Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim muassasasi va oila hamkorligida bolalarda axloqiy tarbiyani samarali tashkil etish masalalari yoritiladi. Oilaning tarbiyadagi o'rni, ota-onalarning pedagogik madaniyati, tarbiyachilarning kasbiy mahorati hamda ta'lim jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarga tayangan holda tarbiya berish usullari tahlil qilinadi. Shuningdek, oila va ta'lim muassasasi o'rtasidagi uzviy aloqadorlik bolalarda halollik, odoblilik, mehr-oqibat, vatanparvarlik kabi axloqiy fazilatlarni shakllantirishning asosiy sharti sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada hamkorlikni mustahkamlash, ota-onalarni pedagogik jarayonga faol jalb etish, milliy qadriyatlar asosida hamkorlik dasturlarini ishlab chiqishning nazariy va amaliy asoslari keng tahlil qilinadi.

Bolani har tomonlama barkamol shaxs sifatida voyaga yetkazish nafaqat ta'lim muassasasi, balki oilaning ham eng muhim vazifalaridan biridir. Maktabgacha yosh inson shaxsining shakllanishida hal qiluvchi bosqich hisoblanadi, chunki shu davrda bola ilk ijtimoiy tajribalarni egallaydi, xulq-atvor me'yorlari va axloqiy qadriyatlarni o'zlashtiradi. Shu jarayonda oila va maktabgacha ta'lim muassasasi o'rtasidagi hamkorlik muhim

ahamiyat kasb etadi. Agar tarbiya jarayoni faqat muassasa doirasida olib borilsa yoki faqat oilaga yuklansa, bola shaxsida tarbiyaviy bo'shliqlar yuzaga kelishi mumkin. Shu bois, ta'lim muassasasi va oila birgalikda harakat qilgan taqdirdagina axloqiy tarbiya jarayoni to'laqonli va samarali bo'ladi.

O'zbek xalqining tarbiyaviy an'analar hamisha oilaga katta e'tibor qaratgan. Ota-onaning namunasi, kattalarga hurmat, kichiklarga mehr, qo'ni-qo'shniga g'amxo'rlik singari qadriyatlar bola axloqiy qarashlarining asosini tashkil etadi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida esa ushbu qadriyatlar pedagogik metodlar, xalq og'zaki ijodi, milliy bayram va marosimlar, o'yinlar va mashg'ulotlar orqali boyitiladi. Shu jihatdan, oila va ta'lim muassasasi bir-birini to'ldiruvchi, bir yo'nalishda harakat qiluvchi tarbiyaviy institut sifatida qaralishi lozim.

Bugungi globallashuv davrida bolalarning axloqiy tarbiyasida turli tashqi omillar – internet, ommaviy madaniyat, reklama, texnologiyalar ham o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Bunday sharoitda milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya jarayonini oila va maktabgacha ta'lim muassasasi hamkorligida tashkil etish bolalarda mustahkam ma'naviy-axloqiy immunitetni shakllantirishning asosiy omili sifatida qaraladi. Shu sababli pedagoglar va ota-onalar hamkorligining yangi samarali shakllarini ishlab chiqish, axloqiy tarbiyani milliy an'analar bilan uyg'unlashtirgan holda olib borish bugungi kunda dolzarb pedagogik masala hisoblanadi.

Oila va maktabgacha ta'lim muassasasi hamkorligida axloqiy tarbiyani samarali tashkil etish ta'lim-tarbiya jarayonining eng muhim va dolzarb yo'nalishlaridan biridir. Bola shaxsini har tomonlama rivojlantirish, uni jamiyatning munosib a'zosi sifatida shakllantirish, avvalo, axloqiy tarbiyaning poydevoriga tayanadi. Shu boisdan maktabgacha yoshdagi bolalarda axloqiy fazilatlarni shakllantirishda oila va ta'lim muassasasi birgalikda harakat qilishi, o'zaro uzviy aloqada bo'lishi zarur. Chunki tarbiya jarayonida bola eng ko'p vaqtini oilada, keyin esa ta'lim muassasasida o'tkazadi. Demak, har ikki institut bir-birini to'ldiruvchi asosiy muhit hisoblanadi.

Avvalo, oilaning o'rni haqida to'xtalish lozim. Oila – inson tarbiyasining ilk maktabi, bola ongida birlamchi tushunchalar, qadriyatlar va odob me'yorlari shakllanadigan muhitdir. Ota-onaning shaxsiy namunasi, oiladagi muhit, muloqot madaniyati bolaning axloqiy qarashlarini shakllantirishda asosiy omillardan biridir. Masalan, oilada mehr-oqibat, o'zaro hurmat, halollik, mehnatsevarlik muhitining ustuvorligi bola ongida shu fazilatlarning mustahkamlanishiga olib keladi. Aksincha, oilada kelishmovchiliklar, qo'pollik, beparvolik ko'proq bo'lsa, bu bolaning xulq-atvoriga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, ota-onalarning pedagogik savodxonligi va madaniyati axloqiy tarbiyada muhim ahamiyatga ega.

Maktabgacha ta'lim muassasasi esa oilada boshlangan tarbiyaviy jarayonni davom ettiradi va uni maqsadli, tizimli shaklda rivojlantiradi. Ta'lim muassasasida tarbiyachilar bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda maxsus metodlar orqali axloqiy tushunchalarni shakllantiradilar. Masalan, rolli o'yinlar, ertaklar, suhbatlar, hikoyalar, milliy marosimlar va turli ijodiy mashg'ulotlar orqali bolalarda halollik, odoblilik, mehribonlik, vatanparvarlik, mehnatsevarlik kabi sifatlar singdiriladi. Bu jarayon samarali bo'lishi uchun tarbiyachi va ota-ona o'zaro doimiy aloqada bo'lishi lozim.

Oila va maktabgacha ta'lim muassasasi hamkorligi turli shakllarda amalga oshirilishi mumkin. Jumladan:

- Ota-onalar yig'ilishlari va seminarlar – ota-onalarning pedagogik bilimini oshirish, bolalar tarbiyasida uchraydigan muammolarni muhokama qilish va ularning yechimlarini izlashga xizmat qiladi.
- Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar – milliy bayramlar, qadriyatlarni aks ettiruvchi tadbirlar, turli madaniy dasturlarni oila va muassasa hamkorlikda tashkil etishi bolalar ongida milliy o'zlikni shakllantiradi.
- Bolalarning ijodiy chiqishlari va ko'rgazmalar – ota-onalarning tarbiyaviy jarayonda faol ishtirokini ta'minlaydi. Masalan, “Eng yaxshi milliy taom”, “Milliy kiyimlar haftaligi”, “Ertak qahramonlari” kabi tadbirlar orqali axloqiy tarbiya milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtiriladi.
- Oila tashriflari va suhbatlar – tarbiyachilar ota-onalarning oilaviy tarbiya usullari bilan tanishadi, maslahatlar beradi va bolaga nisbatan yondashuvni uyg'unlashtiradi.

Bunday hamkorlikning samaradorligi ko'p jihatdan tarbiyachilarning kasbiy kompetentligiga ham bog'liq. Bugungi kunda pedagoglardan nafaqat didaktik va metodik bilimlarga ega bo'lish, balki psixologik yondashuv, kommunikativ ko'nikmalar, innovatsion metodlardan foydalana olish kabi jihatlar ham talab etilmoqda. Shu bois tarbiyachilar ota-onalar bilan ishlashning yangi texnologiyalarini egallashlari zarur. Masalan, raqamli platformalar orqali onlayn muloqot, ota-onalarga mo'ljallangan elektron qo'llanmalar, video mashg'ulotlar ham zamonaviy hamkorlik shakllaridan biridir.

Shuni ham ta'kidlash joizki, axloqiy tarbiya jarayonida milliy qadriyatlarning o'рни beqiyosdir. O'zbek xalqining boy ma'naviy merosi – xalq og'zaki ijodi, maqollar, rivoyatlar, udumlar, milliy o'yinlar bolalarda axloqiy sifatlarni shakllantirishda eng samarali vositalardandir. Agar oilada va ta'lim muassasasida tarbiya milliy qadriyatlarga tayangan

holda olib borilsa, bola o'zligini anglaydi, milliy g'urur va Vatanga sadoqat tuyg'usi mustahkamlanadi. Shu bilan birga, bolalarda umuminsoniy qadriyatlarga – mehribonlik, bag'rikenglik, adolat, halollikka hurmat ham shakllanadi.

Globallashuv davrida oilaning tarbiyadagi mas'uliyati yanada ortmoqda. Chunki bola maktabgacha yoshdan boshlab turli tashqi axborot manbalaridan – internet, televizor, ijtimoiy tarmoqlardan ta'sirlanadi. Agar ota-ona va tarbiyachi o'zaro hamkorlikda bo'lmasa, bola ongida qarama-qarshi tushunchalar yuzaga kelishi mumkin. Shu sababli oila va ta'lim muassasasi birgalikda bolalarga to'g'ri yo'l-yo'riq ko'rsatishi, ularni tanqidiy fikrlashga, to'g'ri va noto'g'ri ajrata olishga o'rgatishi muhimdir. Shuningdek, hamkorlikning samarali yo'llaridan yana biri – pedagogik hamkorlik dasturlarini ishlab chiqishdir. Bunda har bir muassasa o'z oilalari bilan alohida ishlash rejasi tuzadi, ota-onalarning imkoniyatlari, qiziqishlari va farzandlari bilan muloqot uslublarini inobatga oladi. Natijada tarbiya jarayoni shaxsga yo'naltirilgan, individuallashtirilgan shaklda amalga oshiriladi. Bu esa bola shaxsining uyg'un rivojlanishini ta'minlaydi.

Oila va maktabgacha ta'lim muassasasi hamkorligi axloqiy tarbiyada nafaqat bola tarbiyasiga, balki jamiyat taraqqiyotiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Chunki har tomonlama barkamol, axloqan sog'lom shaxs tarbiyalash – millatning kelajagi uchun asosiy kafolatdir. Shu bois davlat ta'lim siyosatida ham oila va muassasa hamkorligini kuchaytirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, oila va maktabgacha ta'lim muassasasi hamkorligida axloqiy tarbiyani samarali tashkil etish uchun quyidagi shart-sharoitlar zarur:

1. Ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirish.
2. Tarbiyachilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish.
3. Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga tayangan holda tarbiya berish.
4. Innovatsion hamkorlik usullaridan foydalanish.
5. Pedagogik hamkorlik dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish.

Shu yo'nalishlarda tizimli ish olib borilgandagina axloqiy tarbiya jarayoni samarali bo'ladi va bolalar barkamol shaxs sifatida voyaga yetadi.

Oila va maktabgacha ta'lim muassasasi hamkorligida axloqiy tarbiya jarayonini samarali tashkil etish shaxs kamolotining poydevori hisoblanadi. Chunki bola tarbiyasida oiladagi muhit va muassasada berilayotgan ta'lim-tarbiya bir-birini to'ldirib, o'zaro uyg'unlikda bo'lgandagina ijobiy natijaga erishiladi. Ota-onaning pedagogik savodxonligi, tarbiyachilarning kasbiy kompetentligi, milliy qadriyatlarga tayangan yondashuv hamda zamonaviy innovatsion metodlardan foydalanish bu jarayon samaradorligini yanada

oshiradi. Axloqiy tarbiya milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida tashkil etilganda bolalarda halollik, odoblilik, mehribonlik, vatanparvarlik kabi fazilatlar shakllanadi. Shu bois, oila va ta'lim muassasasi hamkorligi tizimli ravishda yo'lga qo'yilishi, hamkorlik dasturlari ishlab chiqilishi va pedagogik muloqot madaniyati kuchaytirilishi lozim. Faqatgina oila va maktabgacha ta'lim muassasasining birgalikdagi sa'y-harakatlari natijasida jamiyatimizga barkamol, ma'naviy yetuk shaxslar voyaga yetadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Khasanova, M. (2024). USING MODERN INNOVATIVE INFORMATION TECHNOLOGIES IN PRESCHOOL EDUCATION. Nordic_Press, 3(0003).
2. Xasanova, M. U. (2024). Innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining kasbiy kompetentligini oshirish. Modern Science and Research, 3(1), 1-2.
3. Khasanova, M. (2024). Integration of modern educational technologies into the educational process for instilling national values in preschool educational institution children. Nordic_Press, 3(0003).
4. Khasanova, M. (2024). THE ROLE OF ETHNOMUSICOLOGY IN PRESCHOOL EDUCATION: CHALLENGES AND SOLUTIONS IN MUSICOLOGY. Nordic_Press, 5(0005).
5. Khasanova, M. (2024). MAKTABGACHA TA'LIM BOLANING IJTIMOY VA O'QUV FAOLIYATIDA MUVAFFAQIYATGA ERISHISHDA MUHIM DAVR. Nordic_Press, 3(0003).
6. Khasanova, M. (2024). KITABI SEVIN ÇOCUKLAR! Nordic_Press, 3(0003).
7. Khasanova, M. (2025). DEVELOPING MANAGEMENT COMPETENCIES IN PRESCHOOL EDUCATION WITHIN THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM. Nordic_Press, 6(0006).
8. Qizi, X. M. S. (2024). O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirishda maktabgacha yoshdan ekomadaniyatni shakllantirish asoslari. Science and innovation, 3(Special Issue 28), 1084-1087.
9. Khasanova, M. (2025, iyun 11). The Formation of Ethnocultural Competence in Preschool Children Through National Values and Oral Folk Art. *Zamonaviy ta'lim tizimi taraqqiyotida integrativ yondashuv: muammolar, yechimlar va istiqbollari (ZTTTIYMYI-2025)*, Toshkent.